

Marcin Wójcik
Uniwersytet Łódzki

Koncepcje „nowej” geografii regionalnej

Z a r y s t r e ś c i. Stopniowy rozpad geografii na szereg dyscyplin o wyraźnie określonym przedmiocie badań sprawił, że geografia regionalna, której podstawę stanowi całościowy i syntetyczny opis, była i jest w coraz większym stopniu marginalizowana, a uprawianie jej powiela często scjentystyczny i specjalistyczny wzorzec nauk geograficznych. Celem kolejnych części opracowania jest określenie najważniejszych podejść w „nowej” geografii regionalnej, ich charakterystyka oraz wskazanie głównych płaszczyzn dyskusji w dostępnej literaturze przedmiotu, a także określenie podstawowych różnic pomiędzy tradycyjnym i „nowym” ujęciem geografii regionalnej. Wśród wielu wniosków płynących z przeglądu koncepcji i pojęć za najważniejszy można uznać to, że „nowa” geografia regionalna pozostawia na uboczu rozważania, „czym są regiony?”, zadając częściej pytanie „jak regiony powstają?”.

S ł o w a k l u c z o w e: geografia regionalna, koncepcje badawcze, region.

Wprowadzenie

Nieprzemijającą wartością geografii jako nauki ukazującej zróżnicowanie miejsc jest zrozumienie związków pomiędzy człowiekiem a jego środowiskiem życia. Geografia jak żadna inna nauka dawała i nadal daje sposoby opisu poszczególnych części ziemi (regionów, miejsc), dążąc do uchwycenia całokształtu zjawisk zachodzących w środowisku życia ludzi. Społeczne zainteresowanie geografiami w różnych okresach rozwoju cywilizacji wiązało się z jej atutem, którym był opis odmiennego środowiska, krajobrazu (nieznanego, niecodziennego, egzotycznego, zaskakującego). Geograficzny opis państw i regionów, miast i wsi zachwycał odbiorców podkreśleniem różnorodności i oryginalności kultur grup ludzkich w specyficznych warunkach kształtowanych przez przyrodę.

Wiedza ludzi o zmienności środowiska geograficznego wykorzystywana była do różnych celów. Geografia regionalna pełniła ważne funkcje, zarów-

no poznawczo-kontemplacyjne, jak i użyteczne. Od czasu kiedy Bernhard Verenius podzielił geografę na geografę ogólną (*geographia universalis*), zajmującą się ogólnymi prawami i właściwościami ziemi, oraz geografę szczegółową (*geographia specialis*) będącą syntezą wiedzy o fragmentach jej powierzchni, przedmiot zainteresowań geografii regionalnej – region – stał się jednym z rdzeni geograficznych rozważań (Wilczyński 2003). Geografia szczegółowa miała, według Vereniusa, za zadanie identyfikować pewne obszary o specyficznych cechach (regiony) i dokonywać ich opisu w sposób syntetyczny (Baker 2003).

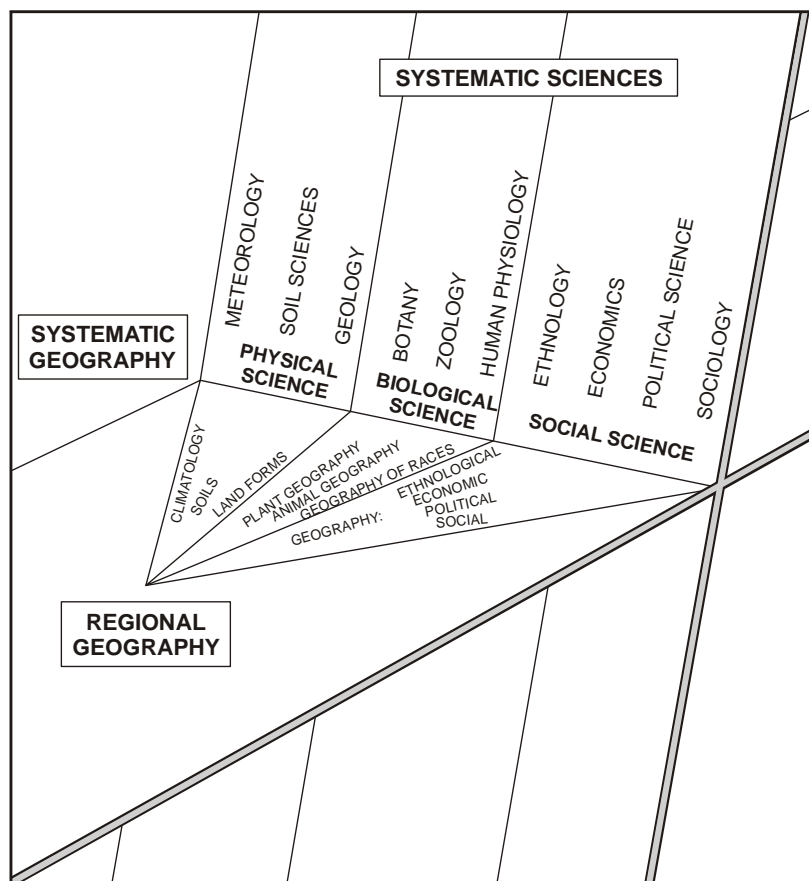
Paradygmat regionalny w geografii

Region, jego istota oraz cele badań regionalnych są jednym z najważniejszych elementów kreujących geograficzną tożsamość w geografii nowożytnej. Zainteresowanie terytorialnymi całościami (regionami) widoczne jest w pracach dwóch największych geografów okresu klasycznego – A. Humboldta i K. Rittera. Historycy myśli geograficznej są jednak skłonni uważać, że geografia regionalna jest przejawem chorologii w nauce, a za prekursorów takiego ujęcia uznać należy P. Vidala de la Blache'a i A. Hettnera (Wilczyński 2003, Dumanowski 2004)¹.

W tradycji geograficznej model badań regionalnych należy do trzech niekwestionowanych paradygmatów nauki obok ujęcia lokalizacyjnego (prze-strzennego) i ekologicznego (Hagget 1990). Zdaniem jednego z czołowych teoretyków geografii w XX w. – H. Hartshorne (1939) – geografia regionalna tworzy syntezę wiedzy o pewnym regionie (ryc. 1) pochodzącej z dziedzin geograficznych specjalizujących się w badaniach poszczególnych składników krajobrazu i współpracujących ściśle z innymi naukami (szczegółowymi). Geograf regionalny w tworzeniu syntezy nie musi brać pod uwagę wszystkich składników środowiska geograficznego, ale ma możliwość wyboru tych, które określą regionalną specyfikę określoną pewną organizacją i sekwencją zjawisk (Hartshorne 1939, Hagget 1990). Niektórzy nawet określali umiejętność tworzenia syntezy regionalnej najwyższą formą sztuki geograficznej (Hart 1982). Schemat R. Hartshorne'a podkreśla nie tylko chorologiczne podstawy geografii regionalnej, ale także uwypatnia inny aspekt geograficznych badań regionalnych, tzn. związki środowisko przyrodnicze – działalność człowieka².

¹ Dylematy metodologiczne geografii regionalnej w tradycji Vidalowskiej zawarte są m.in. w pracach W. Wilczyńskiego (2003, 2006).

² Część polskich geografów regionalnych stała na stanowisku, że głównym celem geografii regionalnej jest poznawanie związków pomiędzy przyrodą a człowiekiem (por. Dumanowski 2004). E. Kantowicz (2004) na bazie dyskusji nad

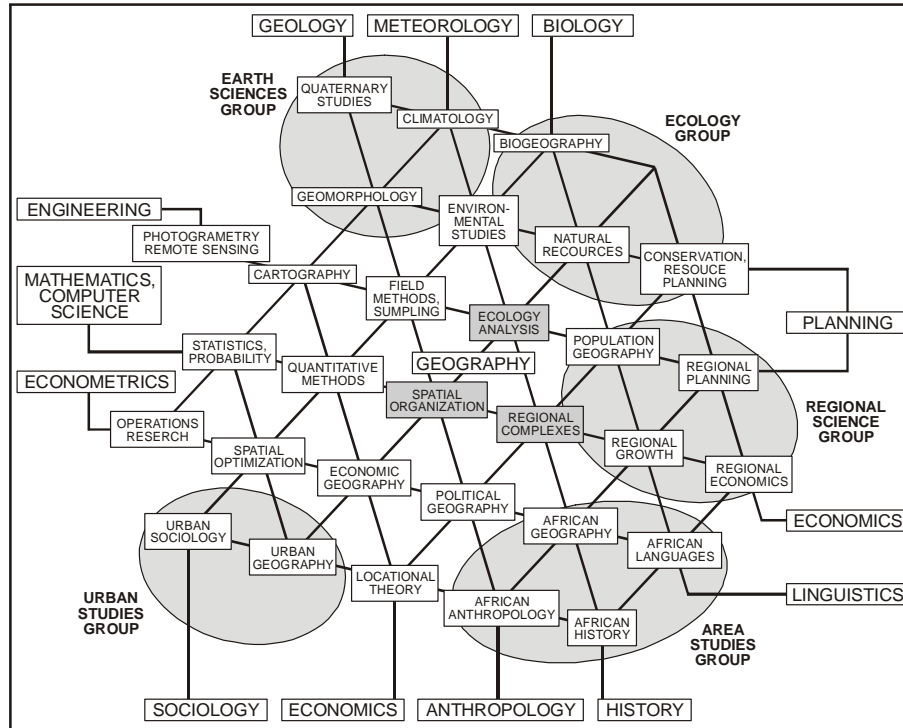

Ryc. 1. Podział geografii
Źródło: R. Hartshorne (1939)

Podejście takie nie wyklucza sytuacji, w której region czy regionalne ujęcie zjawisk jest przedmiotem zainteresowania innych nauk (Hagget 1983). Ekonomiczne podejście nauki regionalnej koncentruje się np. na problemie rozwoju i wzrostu regionalnego, antropologia czy historia odwołują się do regionalnego wymiaru kultury i przeszłości itd. (ryc. 2). Jednak całościowa synteza możliwa jest tylko w geografii i w tym tkwi, również

przedmiotem badań i celami geografii regionalnej w latach 80. XX w. podaje 5 grup poglądów na jej istotę, tzn. geografia regionalna jest: 1) sumą wiedzy o różnych częściach świata; 2) badaniem miejsca (obszaru, regionu) z różnych perspektyw (ekologicznej, świadomości i doświadczenia, historycznej, wewnętrznego zróżnicowania, procesów organizujących, funkcjonalnej, relacji funkcjonalnej względem innych obszarów); 3) wydzieleniem regionów; 4) geografiami stosowaną (planistyka); 5) syntezą relacji między przyrodą i działalnością człowieka.

obecnie, w przekonaniu niektórych autorów, siła i indywidualność geografii regionalnej (Suliborski 2006, 2008, Wilczyński 1996, 2003).

Ryc. 2. Połączenia pomiędzy geografią i naukami pokrewnymi
Źródło: P. Hagget (1983)

Pomimo że terminy takie, jak „region”, „regionalny”, „regionalizm” czy „regionalizacja” należą do najczęściej pojawiających się w geograficznych opracowaniach naukowych i popularnonaukowych, geografia regionalna, również w Polsce, znajduje się niewątpliwie w kryzysie, który jest pochodną przemian w samej geografii jako nauce oraz procesów przemian współczesnego świata.

Stopniowy rozpad geografii na szereg dyscyplin o wyraźnie określonym przedmiocie badań sprawił, że geografia regionalna dążąca do całościowego i syntetycznego opisu była i jest w coraz większym stopniu marginalizowana, a uprawianie jej powieliło często scjentystyczny i specjalistyczny wzorzec nauk geograficznych (regionalizacja szczegółowa), co jest efektem dezintegracji pola badawczego geografii. Dążenie do użyteczności geografii przejawiające się w jej ekonomizacji (wymierności efektów) prowadzi do

redukcji humanistycznej (poznawczo-kontemplacyjnej) i edukacyjnej funkcji nauki (Wilczyński 2007). Nie bez znaczenia dla kondycji geografii regionalnej jest coraz bardziej wyraźny rozdział między dwoma głównymi dziedzinami geograficznymi – geografią przyrody i geografią człowieka. Coraz silniejszy związek geografii człowieka z naukami społecznymi, a geografii fizycznej z naukami matematyczno-przyrodniczymi, w dużym stopniu utrwalił podział na dwie geografie – geografię fizyczną i geografię społeczno-gospodarczą. Różnice metodologiczne obu głównych dziedzin geografii określiły odmienny sposób podejścia do podstawowych pojęć – przestrzeni, krajobrazu, środowiska i przede wszystkim regionu, który do połowy XX w. znajdował się w centrum zainteresowań geografów. Identyfikacja i opis pewnych spójnych obszarów (regionów) na powierzchni ziemi było tym, co odróżniało geografów od przedstawicieli nauk szczegółowych, a samą geografię uważano często za dyscyplinę na pograniczu sztuki i nauki, zajmującą się ludzką aktywnością w pewnych środowiskowych uwarunkowaniach oraz w regionalnym kontekście (Johnston 2003).

Od lat 80. XX w. w światowej geografii człowieka (*human geography*) widoczne jest ponowne zainteresowanie paradygmatem regionalnym, którego nowe podstawy teoretyczne budowane są w oparciu o teorię nauk społecznych. Okoliczności powstania „nowej” geografii regionalnej wiążą się z sytuacją, w jakiej znalazła się geografia po II wojnie światowej. Szybki rozwój nauk społecznych, zwłaszcza ekonomii, socjologii i politologii, był uwarunkowany m.in. potrzebą opisu i wyjaśnienia zjawisk wynikających z wytwarzania się globalnej ekonomii, społeczeństwa masowego, coraz większego zróżnicowania świata oraz konfliktów o różnym charakterze. Reorientacja geografii człowieka w latach 50. i 60 XX w. w kierunku nauk społecznych odbywała się przy zachowaniu rygoru metod ilościowych stosowanych w analizach przestrzennych i budowie modeli przestrzennej organizacji (Johnston 2003). „Pogoń” za naukami społecznymi wypływała z tej samej potrzeby, z której wynikał również rozwój nauk społecznych, a mianowicie „wartość” nauki zaczęto mierzyć możliwościami aplikacyjnymi. W przypadku geografii regionalnej reorientacja nastąpiła w kierunku regionalizacji, użytecznej w badaniu organizacji przestrzennej, w planowaniu regionalnym itp. Z dzisiejszej perspektywy regionalizację (w sensie poznawczym) można uznać za nieudaną próbę pokonania geograficznej bezsilności w poszukiwaniach terytorialnych całości. Wzrost zróżnicowania działalności ludzi i ich aktywności społecznej oraz przestrzennej, coraz bardziej niezależnej od uwarunkowań przyrodniczych, prowadził do kryzysu geografii regionalnej, której indywidualność polegała m.in. na badaniu związków człowiek – środowisko przyrodnicze. Każda z dyscyplin geograficznych, zajmująca się pewnymi atrybutami środowiska geograficznego, na swój sposób konstruowała procedury regionalizacji odnoszące się do pew-

nych wycinków rzeczywistości. Regionalizacje fizycznogeograficzne czy gospodarcze uproszczały (redukowały) rzeczywistość i w konsekwencji dawały geografovi żłdną nadzieję ciągłego „panowania” nad przestrzenią i poczucie jej stałości.

Geneza podejść „nowej” geografii regionalnej wiąże się z reakcją na szereg nowych zjawisk pojawiających się we współczesnym zglobalizowanym świecie w ogromnej liczbie kombinacji i w różnych skalach przestrzennych oraz z postępiem metodologicznym geografii człowieka. Geografia człowieka, aby mogła zostać zaakceptowana przez nauki społeczne, sama musiała stać się taką nauką (Johnston 2003). Zmiana sposobu myślenia o celach geografii człowieka wiązała się z rozwojem podejść radykalnych, które kształtowały się pod silnym wpływem marksistowskich nurtów w naukach społecznych (Harvey 1973, 1984, Peet 1978, Massey 1984). Kontestacja procesów związanych z rodzącą się liberalną, globalną ekonomią przyniosła zwrot teoretyczno-metodologiczny w geografii człowieka. Rozwój nauk społecznych, zwłaszcza koncentrujących się na makrostrukturach i makroprocesach (problem klas, ideologie), wpłynął na kierunek przemian geografii człowieka. Geografowie człowieka interpretację zjawisk zachodzących w przestrzeni, krajobrazie obudowywali teorią nauk społecznych, zwłaszcza teorią socjologiczną. Szczególną rolę w geografii odegrały prace takich myślicieli społecznych, jak A. Giddens, H. Lefebvre czy P. Bourdieu. Z kolei przełom lat 70. i 80. XX w. stał się okresem odrodzenia podejść kulturowych bazujących na metodologii humanistycznej (Ley, Samuels 1978, Tuan 1979, Cosgrove 1984). W geografii człowieka pojawiły się nowe dyscypliny, jak np. geografia społeczna. Inne spojrzenie na środowisko życia człowieka w ujęciu humanistycznej tradycji badań geografii człowieka przyniosło powstanie „nowej” geografii kultury. Przemiany nie ominęły geografii ekonomicznej, która w szerszym zakresie zaczęła zwracać uwagę na społeczne i endogenne uwarunkowania rozwoju gospodarczego („nowa” geografia ekonomiczna).

Druga grupa czynników decydujących o kryzysie tradycyjnej geografii regionalnej i rozwoju nowych podejść była związana z przemianami współczesnego świata, przede wszystkim rozwojem i oddziaływaniem procesów globalizacji. Pewna „statyczność” przestrzeni regionalnych lub inaczej swoiste „długie trwanie” społecznych i gospodarczych struktur regionalnych zostało przerwane przez liczne czynniki, których źródło znajduje się bardzo często poza określonym regionem. Wzrost społecznej mobilności, przepływy kapitału, ludzi, rosnąca różnorodność stylów życia, homogenizacja, multikulturalizm to tylko niektóre z długiej listy zjawisk, które prowadzą do poczucia bezsilności we współczesnych próbach konceptualizacji regionu (np. Rembowska 2002), jak i interpretacji złożonych procesów społeczno-kulturowych, gospodarczych zachodzących w regionach (por. Lisocka-

-Jaegermann 2011). Zmienność i płynność są częścią cechą ludzkiego życia. Płynność staje się cechą codziennych działań i kontaktów społecznych (Bauman 2006). Relacje człowieka z jego środowiskiem życia – postrzeganie, wartościowanie i nadawanie środowisku znaczeń – zmieniają się szybciej niż samo otoczenie materialne (podłoże fizyczne, fizjonomia). Regiony w tradycyjnym (klasycznym) ujęciu, jako pewne, stosunkowo trwałe, niepowtarzalne całości, o pewnej spójności wynikającej z wzajemnej relacji człowiek (styl życia) – środowisko przyrodnicze, współcześnie nie istnieją, a jeśli istnieją, to tylko tam, gdzie żyją ostatnie społeczeństwa tradycyjne (rolnicze) i do tego w znacznej izolacji od świata zewnętrznego.

„Nowej” geografii regionalnej nie można zatem traktować jako odświeżonej wersji znanej dziedziny studiów, gdyż od czasu, kiedy formułowano zasady geografii regionalnej (np. według P. Vidala de la Blache) świat stał się inny pod każdym względem (politycznym, gospodarczym, społecznym itd.), ale także pod względem rozbudowy, wzrostu różnorodności sposobów naukowej interpretacji zjawisk kształtujących rzeczywistość (wielość konkurujących ze sobą wzorców teoretyczno-metodologicznych).

Po kilkudziesięciu latach kryzysu w geografii regionalnej, na przełomie lat 80. i 90. XX w. widoczne jest ponownie większe zainteresowanie rozwojem geografii regionalnej jako odrębnej dziedziny badań geograficznych. Stopniowe krystalizowanie się nowego porządku społeczno-gospodarczego od połowy lat 80. XX w. (nowa regionalizacja przestrzeni społeczno-ekonomicznej) stwarza podstawy do wielu nowych przemyśleń na temat regionu i metod jego badań w okresie szybkich zmian o globalnym charakterze. Inicjatywa „nowej” geografii regionalnej pojawiła się w obrębie geografii człowieka. W geografii światowej ukształtowały się przynajmniej trzy charakterystyczne podejścia badawcze, tzn. ujęcie społeczne, ekonomiczne i kulturowe.

1. **Podejście geograficzno-społeczne** – region jako system relacji społecznych.

Przedmiotem badań „nowej” geografii regionalnej są relacje społeczne w procesie wytwarzania i odtwarzania struktur społecznych (Thrift 1983, Gregory 1985, Gilbert 1988). W podejściu geograficzno-społecznym „nowa” geografia regionalna określa wzajemne powiązania działań jednostkowych (indywidualnych) i grupowych wewnątrz społeczeństwa, w ramach którego rozważa się różne aspekty życia ludzi – polityczne, ekonomiczne, kulturowe (Gilbert 1988). Interesującym geografów zagadnieniem jest określenie wpływu podłoża fizycznego (terytorium) dla społecznych interakcji (Gregory 1986). Zainteresowania tak pojętej geografii regionalnej koncentrują się na analizie społecznych zachowań grup i jednostek w określonych układach terytorialnych. Celem tak formułowanej „nowej” geografii regionalnej jest m.in. identyfikacja:

- roli podłoża fizycznego (terytorium) w kształtowaniu relacji społecznych,
- ograniczeń dla relacji społecznych wynikających z czasu i przestrzeni,
- roli działań społecznych w odtwarzaniu struktury regionalnej.

Podejście takie ugruntowane jest w teorii strukturacji (Giddens 1984), która centrum zainteresowań badawczych czyni procesy odtwarzania relacji społecznych w czasie i przestrzeni (Thrift 1983, Pred 1984, Gregory 1985, Johnston 1985, Passi 1986). Teoria strukturacji czyni z czasoprzestrzeni fundamentalną płaszczyznę wytwarzania i odtwarzania życia społecznego. Geografowie w tym zakresie przyjmują teorie socjologiczne, które w znacznym stopniu wykorzystują geograficzne koncepcje przestrzeni społecznej, a samą przestrzeń oceniają w kategoriach możliwości i ograniczeń dla powtarzania czynności rutynowych (codziennych). A. Giddens wprowadza pojęcie lokalu (*locale*), czyli pewnego otoczenia, środowiska interakcji społecznej. Z geograficznego punktu widzenia „lokal” to fizyczna forma miejsca, fragment przestrzeni (pewne terytorium) – podstawa do zaistnienia interakcji społecznej. W takim ujęciu „miejsce” choć jest obiektem fizycznym, nie może być opisywane w kategoriach tylko materialnych, ale w aspekcie społecznym jako pewien kontekst społecznych relacji (Giddens 2003). Region jako swoiste „miejsce” to ciągły społeczny proces powtarzania działań indywidualnych, grupowych zorganizowanych w formie instytucji w czasie i przestrzeni (Thrift 1983, Giddens 1984, Pred 1984)³. „Nowa” geografia regionalna oprócz badań przestrzenno-regionalnej organizacji społeczeństwa stawia sobie bardziej ambitny cel, którym jest odkrywanie społecznej organizacji regionu (Raffestin 1982, Johnston 1985, Sagan 2003).

2. Podejście geograficzno-ekonomiczne – region jako system krążenia kapitału.

Przedmiotem badań „nowej” geografii regionalnej w ujęciu ekonomicznym jest przestrzenna organizacja procesów społecznych związana z określonymi wzorcami (formami) produkcji (Urry 1981, 1985, Lash, Urry 1987, Gilbert 1988). Geografia regionalna stara się zidentyfikować zjawiska i procesy związane z przemianami gospodarczymi na świecie (tworzeniem się globalnej ekonomii, globalnego kapitalizmu) oraz określić reakcje regionów na skutek globalnego krążenia kapitału (Markusen 1983, Massey 1984, Harvey 1985). Zainteresowania tak pojętej geografii regionalnej koncentrują się na procesie:

- regionalizacji społecznego podziału pracy, regionalnych przemianach rynków pracy,

³ Instytucją jest pewna zbiorowość regionalna lub lokalna o określonej tożsamości, wspólnocie dziejów, zdolna do świadomego działania na rzecz własnego rozwoju.

- regionalizacji procesów koncentracji kapitału, identyfikacji sieci powiązań (kierunki przepływu kapitału) jako pewnego rodzaju bazy rozwoju regionów (rozwój regionalny),

- identyfikacji specyfiki rynków pracy i regionalizacji w światowym podziale pracy,

- regionalizacji władzy politycznej i ideologicznej opartej na dominacji kapitału jako środka w kształtowaniu porządku globalnego (Coraggio 1983, Markusen 1983, Gilbert 1988).

Podejście takie jest ugruntowane w teorii marksistowskiej (Urry 1981, Markusen 1983, Giddens 1984, Massey 1985), a rozważania ogniskują się wokół określenia wpływu produkcji w kształtowaniu struktury regionu, która warunkowana jest przez proces krążenia kapitału i jego oddziaływanie (rozwój regionalny). Geografia regionalna w tym ujęciu silnie wiąże się z ekonomiką regionalną i socjologią rynków pracy, których intelektualne źródła pochodzą z prac takich badaczy, jak np.: Urry, Lash, Habermas, Porter. „Nowa” geografia regionalna ma za zadanie rozwiązać problem – w jaki sposób kapitał „zakorzenia się” w konkretnym regionie i jak modyfikuje więzi społeczne oparte na terytorialnym podziale pracy.

Tradycyjne dla klasycznej geografii regionalnej rozważania o relacjach człowiek – przyroda zostają poszerzone o kategorię społeczeństwa. Społeczeństwo masowe, jego organizacja i funkcjonowanie w ramach systemu (struktury) rynku pracy, jest najważniejszym aktorem (agentem) w formowaniu się regionu (Urry 1985, Gilbert 1988). Zasadnicze przyczyny zmian struktury regionalnej upatruje się w postępującej elastyczności rynków pracy, globalizacji kapitału, wymiany produktów oraz niszczeniu relacji społecznych opartych na lokalnych uwarunkowaniach (Lash, Urry 1987, Harvey 1989).

3. **Podejście geograficzno-kulturowe** – region jako system znaczeń.

Przedmiotem badań „nowej” geografii regionalnej w podejściu kulturowym jest specyficzny rodzaj kulturowych związków pomiędzy ludźmi a określonymi terytoriami. Istotą badań regionalnych w tym przypadku jest identyfikacja tożsamości kulturowej, w tym form świadomości społeczno-kulturowej i terytorialnej mieszkańców (Zelinsky 1973, Tuan 1979, Gilbert 1988, Claval 1979). Region jest środkiem symbolicznego wyodrębnienia z przestrzeni na podstawie ludzkich wyobrażeń i istnieje jako podstawa regionalnej identyfikacji społeczno-kulturowej. Zainteresowania tak pojętej geografii regionalnej koncentrują się na:

- znaczeniach przypisanych do pewnej specyficznej przestrzeni,
- kulturze jako systemie znaczeń i podstawie trwałości danych zbiorowości,
- wspólnych sposobach myślenia o przestrzeni,

- wzorcach kulturowych w procesie różnicowania regionów,
- stylach życia w procesie wytwarzania regionalnej specyfiki,
- historyczności jako źródle identyfikacji społecznej (Zelinski 1973, Lay 1977, Buttimer 1978, Tuan 1979).

Region jest wyobrażeniem w procesie porządkowania świata. Podejście takie jest mocno zakorzenione w tradycji francuskiej szkoły geografii regionalnej (Vidal de la Blache). We współczesnych interpretacjach rozważania w mniejszym stopniu koncentrują się wokół środowiska materialnego, natomiast w szerszym zakresie uwagę kieruje się na struktury mentalne, sensy zawarte w przestrzeni, znaczenia określające wspólne przywiązanie do określonych obszarów. W odróżnieniu od podejścia społecznego i ekonomicznego, ujęcie kulturowe jest tym, które w pewien sposób kontynuuje i rozwija klasyczną szkołę geografii regionalnej, nadając jej humanistyczną interpretację.

Przegląd głównych koncepcji „nowej” geografii regionalnej ukazuje, że tradycyjnie rozumiana geografia regionalna wywodząca się z ujęcia chorologicznego nie wyjaśnia współczesnych, skomplikowanych procesów kształtujących przestrzeń regionów. Podstawowa różnica polega na tym, że tradycyjna geografia regionalna rozważała relacje człowiek – środowisko przyrodnicze bez szerokiego kontekstu społecznego (struktury i zmiany społecznej). Warunkiem zmiany przedmiotu i celów „nowej” geografii regionalnej jest szerokie odniesienie do teorii nauk społecznych i traktowania określonych regionów w kategoriach zarówno określonych struktur (społeczno-przestrzennych), jak i procesów je kształtujących. Teoretyczną refleksją nad geografiami regionalną od początku lat 80. XX w. wynikała m.in. z włączania w obręb geografii człowieka teorii nauk społecznych, zwłaszcza przemysłów dotyczących roli czasu i przestrzeni w kształtowaniu i przekształcaniu organizacji społeczeństwa (Gregory 1978, Thrift 1983, Gregory, Urry 1985, Pudup 1988, Murphy 1991). Region widziany jako pewien wytwór społeczny lub zbiór społecznych relacji staje się dominującym, choć nie jedynym przedmiotem rozważań „nowej” geografii regionalnej (Gilbert 1988, Murphy 1991). Geografia regionalna odchodzi od narzędziowego opisu przestrzeni jako procedury regionalizacji na rzecz pokazywania pewnych mechanizmów społecznej zmiany w regionie. Kluczowym pojęciem jest zatem „regionalizm” jako pewne działania, procesy kształtujące specyfikę społeczno-gospodarczą obszaru i ruchy społeczne dążące do krytycznego rozwoju dziedzictwa regionalnego i wzrostu poczucia regionalnej tożsamości (np. Kwaśniewski 1993, Latoszek 1993)⁴. Dokonując pewnego

⁴ Różnicę pomiędzy analityczną a przedmiotową koncepcją regionu szeroko omawia Z. Chojnicki (1996). Z. Chojnicki proponuje koncepcje regionu – terytorialnego systemu społecznego jako próbę połączenia orientacji społecznej i syste-

podsumowania przemyśleń dotyczących podejść „nowej” geografii regionalnej, można wskazać charakterystyczne jej cechy. „Nowa” geografia regionalna jest:

- **procesualna** – pokazuje działanie się, dynamikę zjawisk, przedmiotem zainteresowania są procesy,
- **kontekstualna** – wyjaśnia indywidualność przestrzeni, krajobrazów w określonych kontekstach (społecznym, kulturowym, ekonomicznym, przestrzennym, genetycznym), podkreślanych zależnie od regionalnej specyfiki,
- **problemowa** – ukazuje problem(y) rozwoju regionu (miejsca) w powiązaniu z wieloma zjawiskami kształtującymi jego specyfikę;
- **całościowa** – dąży do maksymalnie szerokiego wyjaśnienia (rozumienia) problemu w ramach pewnych obszarów,
- **teoretyczna** – rozwiązanie problemu odbywa się w ramach określonych modeli badawczych.

„Nowa” geografia regionalna a przemiany geografii

Zwrócenie uwagi na dynamikę zjawisk, szybkie przemiany społeczno-kulturowe, gospodarcze oraz ich wpływ na przekształcenia w przestrzeni sprawia, że zmienia się sposób uprawiania geografii regionalnej, która sama staje się tak samo płynna i nieokreślona, jak płynne i trudne w zrozumieniu są przemiany współczesnego świata. Część autorów poddaje w wątpliwość podstawy, na których budowana jest koncepcja „nowej” geografii regionalnej. Określenie przedmiotu zainteresowań „nowej” geografii regionalnej z perspektywy trzech dziedzin geografii (społecznej, ekonomicznej i kulturowej) powieliła w znacznym stopniu pole badawcze każdej z nich. H. Holmen (1995) upatruje w tym słabości „nowej” geografii regionalnej, pisząc, że nie jest ona ani „regionalna”, ani tym bardziej „nowa”.

Niektórzy badacze są skłonni uważać, że szczególną uwagę należy zwrócić na współczesne przemiany kulturowe pod wpływem kompresji czasu i przestrzeni, które przejawiają się m.in. we wzrastającej mobilności ludzi (Thrift 1990, 1991, 1993). Według badaczy podejmujących rozważania nad teorią i metodologią „nowej” geografii regionalnej za mało uwagi w takim podejściu zwraca się na hermeneutykę oraz interpretację społeczno-kulturową, które mogą pokazać sens przemian współczesnego świata (Sayer 1989, Thrift 1990).

mowej. Koncepcja regionu terytorialnego obejmuje oprócz aspektów systemowych i podsystemów regionu, również procesy i stadia kształtowania i przemian regionu (Chojnicki 1996).

„Nowa” geografia regionalna a postmodernizm w geografii

Zdaniem N. Thrifta (1991), współczesne badania geografii regionalnej są niezwykle trudne, a główna przyczyna tkwi w kompresji czasu i przestrzeni prowadzącej do nieznanych do tej pory zakłóceń w życiu społeczeństw. Postmodernizm w naukach społecznych, w tym również w geografii człowieka, jest reakcją na przemiany społeczno-kulturowe we współczesnym świecie. Procesy przekształcające struktury społeczne i gospodarcze w tempie do tej pory niespotykanym wymagają nowych ujęć teoretycznych, które pozwolą zrozumieć, jak zmienia się świat. Geografia człowieka nie może unikać podejść subiektywnych, dążąc do odkrycia zawartych w przestrzeni sensów ludzkiego bytowania (Rembowska 2008).

Bezsilność tradycyjnej geografii regionalnej wobec opisu i interpretacji efektów gwałtownych przemian świata sprawia, że w coraz większym stopniu uwagę zwraca się na to, co prowadzi do wytwarzania coraz większej różnorodności w przestrzeni społecznej, a mianowicie ruchu, mobilności, przepływów (Thrift 1993). Zainteresowanie kieruje się na te „miejsca”, które są swoistymi „stacjami” w ruchu. N. Thrift (1993) wskazuje przykładowe problemy poruszane przez badaczy zjawisk społecznych, jak np. tworzenie się społeczeństwa sieciowego, współczesnego nomadyzmu itp. Przedmiotem badań „nowej” geografii jest w takim ujęciu problem mobilności, który może być podejmowany na wiele sposobów, choć ogólnym celem staje się poszukiwanie i interpretacja pewnych „śladów” pozostawionych przez poruszających się ludzi (Thrift 1993). Wśród wielu możliwych sposobów uprawiania „nowej” geografii regionalnej N. Thrift (1993) przytacza cztery przykłady, tzn.:

1. Przedmiotem zainteresowania są przemieszczający się ludzie – różne grupy społeczno-zawodowe przemieszczające się pomiędzy „miejscami”, które są dla nich przygotowane (zaplanowane i czytelne). Celem jest opisywanie świata widzianego oczami podróżujących oraz identyfikacja praktyk przestrzennych wytwarzających różne rodzaje wiedzy (mapy, dzienniki podróży, historie, książki, muzyka, programy telewizyjne, inne wytwory kultury).

2. Przedmiotem zainteresowania są przestrzenie mobilności – drogi, linie kolejowe, porty lotnicze, hotele, centra handlowe oraz „media” mobilności – samochody, samoloty, pociągi, a także przestrzeń wirtualna. Celem jest identyfikacja sposobów zagospodarowania, urządzenia do realizacji potrzeb związanych z ruchem oraz nowych stylów życia opartych na mobilności.

3. Przedmiotem zainteresowania są strefy ścierania się, mieszania się, łączenia się, zderzeń różnych zjawisk związanych z mobilnością w przestrzeni, np. granice, pogranicza, skrzyżowania, punkty przejść. Celem jest

identyfikacja zjawisk decydujących o wytwarzaniu się specyficznych przestrzeni charakteryzujących się dużą zmiennością i różnorodnością wynikającą z koncentracji strumieni przepływów.

4. Przedmiotem zainteresowania są przestrzenie kultur imigrantów. Celem jest zrozumienie różnorodności lub odmienności kulturowej ludzi skoncentrowanych w pewnych przestrzeniach na skutek migracji oraz identyfikacja sposobów łączenia się wpływów kultury napływowej i „rodzimej” w świecie powszechnej mobilności.

„Nowa” geografia regionalna a realizm w geografii

W ujęciu realistycznym kluczowym problemem badań „nowej” geografii regionalnej staje się interpretacja działań ludzi w odpowiednich miejscach i w określonym czasie w ramach dostępnych im struktur społecznych. W podejściach tych zmienność społeczno-przestrzenna regionów interpretowana jest w kontekście dualnego ujęcia struktury (Thrift 1996). Istota geograficznej interpretacji przemian struktury społecznej polega według Gregory’ego na wnikliwej ocenie roli czasu i przestrzeni w tym procesie na tle jak najpełniejszego zestawu cech opisujących regionalną specyfikę (Cloke, Philo, Sandler 1991). Określenie regionalnej zmienności wymaga m.in. uwzględnienia procesów transformacji rynku pracy widzianego nie tyle przez pryzmat zmian wskaźników intensywności czy struktury zatrudnienia, ale przede wszystkim opisu praktyk życia codziennego (Gregory 1989). W takim podejściu należy poszukiwać wszelkich informacji o mechanizmach „dziania się”, których źródła sięgają ludzkich sposobów oceny, wartościowania środowiska życia, form aktywności i całego splotu okoliczności, które pozwolą uchwycić sytuację zmiany, zrekonstruować wielowymiarowy obraz dyskursu społecznego, polityczno-ideologicznego. Regionalna zmienność musi być zatem widziana przez działania ludzi, specyfikę codziennej organizacji życia zawodowego i prywatnego, a praktyki społeczne opisane przez pryzmat uwarunkowań politycznych, ideologicznych i ekonomicznych (Gregory 1982).

Specyfika tak pojętej „nowej” geografii regionalnej wynika z dążenia do syntezy współczesnych procesów kształtującej przestrzenie regionów i ich części. Zdaniem A. Gilbert (1988) wyjątkowość geografii regionalnej polega na łącznym rozpatrywaniu procesów politycznych, ekonomicznych i społecznych oraz powiązaniu różnych aspektów przemian oddających specyfikę regionu i odpowiednich miejsc. Głównym celem „nowej” geografii regionalnej jest pokazanie, jak specyfika, indywidualność „miejsca” jest utrzymywana (zachowywana) i modyfikowana w ramach obserwowanych zmian

społecznych. Geografia regionalna próbuje uchwycić specyfikę „miejsca” powstającą na skutek procesów społecznych wytwarzających zróżnicowanie przestrzenne w różnych skalach. Synteza regionalna powinna pozwalać zinterpretować region jako wytwór współzależności różnych skal. Synteza regionalna to coś więcej niż prosta integracja elementów. Geografia regionalna nie musi dokonywać wyczerpującego opisu. Synteza powinna być ograniczona do wybranych, szczególnych procesów odgrywających najważniejszą rolę w kreowaniu specyfiki regionalnej (Allen, Massey 1984, Gilbert 1988).

Drugim ważnym elementem realizmu „nowej” geografii regionalnej jest interpretacja regionu jako rezultatu pewnego historycznego procesu. Z tego punktu widzenia wyjaśnienie indywidualności regionu lub miejsc musi podkreślać rolę historii (Gilbert 1988). Historia musi być jednak używana inaczej przez geografów, tzn. nie może być historią istniejących obiektów materialnych, ale powinna być historią relacji społecznych, które je wytworzyły. Nacisk położony jest na warunki społeczne w wytwarzaniu się regionów, ich dynamikę oraz wielowymiarowość czasu. Odkrywanie historyczności regionów lub „miejsc” to identyfikacja warunków rozwoju społecznego w różnych okresach i odczytywanie, w jaki sposób nowe warunki wchodzą w interakcje z poprzednimi (Gilbert 1988). „Nowa” geografia regionalna podkreśla znaczenie nie tylko regionalizmu, ale także lokalizmu, i jest jednym z tych kierunków geografii człowieka, który chce zmienić sposób myślenia o przedmiocie i celach dyscypliny. Geografia regionalna uwydatnia znaczenie procesów społeczno-kulturowych, odchodzi od metod nomotetycznej nauki przestrzennej na rzecz badań zróżnicowania „miejsc” – wytworów, efektów działań ludzi (Ley 1977, Jonas 1988). Metody *case-studies* stwarzają możliwość obserwacji zjawisk w trakcie ich trwania (dziania się), a powtarzanie badań takich środowisk społecznych przyczynia się do lepszego zrozumienia zmienności społecznej, w tym także społecznych relacji wytwarzających formę miejsc. Region odkrywany jest zatem przez specyfikę lokalną, co w pewnym stopniu wynika z założenia, że to społeczno-kulturowe zróżnicowanie „miejsc” w rzeczywistości decyduje o regionalnej odmienności.

Podsumowanie

Dyskusja nad przedmiotem i celami „nowej” geografii regionalnej, która miała miejsce przede wszystkim w latach 80. i 90. XX w., wpisywała się w ogólną dyskusję nad przemianami teoretyczno-metodologicznymi geografii człowieka pod wpływem różnych czynników związanych z transformacją społeczno-gospodarczą regionów w okresie globalizacji i postępowaniem teoretycznym nauk społecznych. Słabością rozważań dotyczących „nowej” geogra-

fii regionalnej jest odtwarzanie w jej ramach ujęć różnych subdyscyplin geograficznych (geografii społecznej, ekonomicznej, kultury). Próby ich łączenia zarówno pod względem problemowym, jak i metodologicznym, sprawiają, że „nowa” geografia regionalna charakteryzuje się znacznym eklektyzmem w podejściach i metodach badawczych. Wśród wielu pozytywnych wniosków za najważniejszy można uznać, że „nowa” geografia regionalna pozostawia na uboczu rozważania „czym są regiony?”, zadając częściej pytanie – „jak one powstają?”. Przedmiotem zainteresowania „nowej” geografii regionalnej są społeczno-terytorialne całości, których geneza, struktura i kształtujące je procesy pozwalają odróżnić je od innych całości tej samej klasy. Region dla „nowej” geografii regionalnej jest zatem jedną z możliwych do badań całości społeczno-terytorialnych. Cechami określającymi indywidualność badawczą „nowej” geografii regionalnej jest przede wszystkim:

- zwrócenie uwagi na czas i proces (prędkość, mobilność, tymczasowość) oraz historyczność procesów społecznych,
- przełamanie prymatu regionalizacji nad badaniami regionalizmów jako przedmiotu geografii regionalnej,
- odejście od ujęć wyczerpujących na rzecz ujęć problemowych widzianych w określonych kontekstach,
- podkreślenie różnorodnych uwarunkowań (społeczno-kulturowych, politycznych, gospodarczych) w kształtowaniu struktur regionalnych,
- rozwój ujęć wieloskalowych, wskazywanie relacji w triadzie globalne-regionalne-miejscowe,
- odejście od badań relacji człowiek – środowisko na rzecz relacji człowiek – SPOŁECZEŃSTWO – środowisko.

Sposób, w jaki „nowa” geografia regionalna podchodzi do problemów badawczych (badania społeczno-terytorialnych całości), można przyrównać do przedstawionych przez Z. Bauman (2007) prób rekonstrukcji (ułożenia) ludzkich tożsamości we współczesnych globalnych uwarunkowaniach:

mamy na stole przed sobą mnóstwo kawałeczków i chcemy z nich ułożyć jakąś sensowną całość. Jednak obraz, który powinien nam się wyłonić na końcu pracy, nie jest nam z góry dany. Nie wiadomo więc na pewno, czy mamy wszystkie potrzebne kawałki, czy wybieramy właściwie z tego, co leży na stole, i czy ułożymy końcowy wzór. [...] Nie znamy ostatecznego wzoru, ale zaczynamy od kilku kawałków, które mamy albo sądzimy, że warto je mieć. Następnie usiłujemy ustalić, jak można je uporządkować, i układamy je na nowo, by otrzymać zadawalające obrazy (ile?). **Eksperymentujemy z tym co mamy** (Bauman 2007, s. 47).

„Nowa” geografia regionalna jest ciągłym składaniem pewnych całości-tożsamości. Części, z których próbujemy całości te złożyć, mogą być różnie

do siebie dopasowane, tzn. odpowiednie elementy nie mają przypisanego stałego miejsca, a tym samym relacje między elementami zależą od ich indywidualnego sposobu dopasowania. Niezależnie od sposobu ułożenia suma elementów zawsze stanowi pewną fizyczną całość, ale właściwości wynikające z pojawiających się relacji zależnych od odpowiedniego ułożenia (powiązania ze sobą) mogą być odmienne. Dostępna nam zawartość stwarza niezliczone możliwości konfiguracji o charakterystycznych, indywidualnych właściwościach. Geografia regionalna daje nam możliwość wyboru pewnych całości, które uznajemy za nadrzędne w danej klasie zjawisk (np. kontynenty, państwa, miasta, osiedla, parki, dworce), określenia elementów decydujących o specyfice tych całości, sposobu wzajemnego dopasowania charakterystycznych elementów i określenia specyfiki relacji pomiędzy nimi. Dane całości mogą być opisywane i interpretowane na wiele sposobów oraz w różnych kontekstach. „Nowa” geografia regionalna poszukuje pewnych ukrytych, specyficznych dla danych „miejsc” porządków i wynikających z nich sensów życia ludzi w środowiskach, które stają się coraz bardziej złożone i dynamiczne. Wydaje się, że współczesna geografia regionalna, dążąc do zachowania swej tożsamości i odmienności badawczej, nie tylko formułuje klasyczny cel geografii „jedność w różnorodności”, ale próbuje opisać i zinterpretować świat ludzi jako „całość złożoną z inności”.

Literatura

- Allen J., Massey D. (red.), 1984, *Geography matters*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Baker A., 2003, *Geography and history: Bridging the divide*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Bauman Z., 2006, *Płynna nowoczesność*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Bauman Z., 2007, *Tożsamość. Rozmowy z Benedetto Vecchim*, GWP, Gdańsk.
- Buttimer A., 1978, *Charism and context: The challenge of la géographie humaine*, [w:] Ley D., Samuels M. W. (red.), *Humanistic geography, prospects and problems*, Maaroufa Press, Chicago.
- Chojnicki Z., 1996, *Region w ujęciu geograficzno-systemowym*, [w:] Czyż T. (red.), *Podstawy regionalizacji geograficznej*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Claval P., 1979, *Règionalism et consommation culturelle*, „L'Espace Géographique”, No. 4.
- Cloke P., Philo Ch., Sandler D., 1991, *Approaching human geography. An introduction to contemporary theoretical debates*, Paul Chapman Publishing Ltd, London.
- Coraggio J.L., 1983, *Social spaceness and the concept of region*, [w:] Moulaert F., Salinas P.W. (red.), *Regional analysis and the new international division of labour. Application of a political economic approach*, Kluwer and Nijhoff, Boston.

- Cosgrove D., 1984, *Social formation and symbolic landscape*, Croom Helm, Beckenham.
- Dumanowski B., 2004, *Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego a działalność człowieka*, Prace i Studia Geograficzne, t. 34, UW, Warszawa.
- Giddens A., 1984, *The constitution of society. Outline of the theory of structuration*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, [wyd. polskie 2003, *Stanowienie społeczeństwa. Zarys teorii strukturacji*, Zysk i S-ka, Poznań].
- Gilbert A., 1988, *The new regional geography in English and French-speaking countries*, „Progress in Human Geography”, 12.
- Gregory D., 1978, *Ideology, Science and Human Geography*, Hutchinson, London.
- Gregory D., 1982, *Regional transformation and industrial revolution. A geography of the Yorkshire woolen industry*, Macmillan, London.
- Gregory D., 1985, *Space and time in social life*, Clark University Press, Worcester.
- Gregory D., 1986, *Locale*, [w:] Johnston R., Gregory D., Smith D. M. (red.), *The dictionary of human geography*, Blackwell, Oxford.
- Gregory D., 1989, *Presences and absences: Time-space relations and structuration theory*, [w:] Held D., Thompson J.B. (red.), *Social theory of modern societies: Anthony Giddens and his critics*, Cambridge University Press.
- Gregory D., Urry J. (red.), 1985, *Social relations and spatial structure*, St. Martin's Press, New York.
- Hagget P., 1983, *Geography: A modern synthesis*, Harper and Row, New York.
- Hagget P., 1990, *The geographer's art*, Blackwell, Oxford.
- Hart J.F., 1982, *The highest form of the geographer's art*, „Annals of the Association of American Geographers”, No. 72.
- Hartshorne R., 1939, *The nature of geography. A critical survey of current thought in the light of the past*, Association of American Geographers, Lancaster.
- Harvey D., 1973, *Social justice and the city*, Edward Arnold, London.
- Harvey D., 1984, *On the history and present condition of geography: An historical materialist manifesto*, „The Professional Geographer”, No. 36.
- Harvey D., 1985, *Consciousness and the urban experience: Studies in the history and theory of capitalist urbanization*, John Hopkins University Press, Baltimore.
- Harvey D., 1989, *The condition of postmodernity*, Blackwell, Oxford.
- Holmen H., 1995, *What's new and what's regional in the 'new regional geography'?*, „Geografiska Annaler, Series B, Human Geography”, No. 77 (1).
- Johnston R., 1985, *Places matter*, „Irish Geography”, No. 18.
- Johnston R., 2003, *Geography and the social science tradition*, [w:] *Key Concepts in Geography*, London–Thousand Oaks–New Dehli.
- Jonas A., 1988, *A new regional geography of locality*, „Area”, No. 20.
- Kantowicz E., 2004, *Działalność badawcza w Zakładzie Geografii Regionalnej w pięćdziesięcioleciu 1954–2004*, Prace i Studia Geograficzne, t. 34, UW, Warszawa.
- Kwaśniewski K., 1993, *Regionalizacja i regionalizm a podział administracyjny*, [w:] Latoszek M. (red.), *Regionalizm jako folklorizm, ruch społeczny i formuła ideologiczno-polityczna*, WG, Gdańsk.
- Latoszek M., 1993, *Regionalizm w procesie przemian – wprowadzenie do zagadnienia*, [w:] Latoszek M. (red.), *Regionalizm jako folklorizm, ruch społeczny i formuła ideologiczno-polityczna*, WG, Gdańsk.

- Lash S., Urry J., 1987, *The end of organized capitalism*, University of Wisconsin Press, Madison.
- Lay D., 1977, *The personality of geographical fact*, „Professional Geographer”, No. 29.
- Ley D., Samuels M. W. (red.), 1978, *Humanistic geography. Prospects and problems*, Maaroufa Press, Chicago.
- Lisocka-Jaegermann B., 2011, *Kultura w rozwoju lokalnym*, WGiSR, Warszawa.
- Markusen A., 1983, *Region and regionalism*, [w:] Moulaert F., Salinas P.W. (red.), *Regional analysis and the new international division of labour. application of a political economic approach*, Kluwer and Nijhoff, Boston.
- Massey D., 1984, *Spatial divisions of labour: social structure and the geography of production*, Macmillan, London.
- Massey D., 1985, *New directions in space*, [w:] Gregory D., Urry J. (red.), *Social relations and spatial structures*, St. Martin's Press, New York.
- Murphy A.B., 1991, *Regions as social constructs: the gap between theory and practice*, „Progress in Human Geography”, No. 15.
- Passi A., 1986, *The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity*, „Fennia”, No. 164.
- Peet R., 1978, *Radical geography. Alternative viewpoints on contemporary social issues*, Methuen, London.
- Pred A., 1984, *Place as a historically contingent process: structuration and time-geography*, „Annals of the Association of American Geographers”, No. 74.
- Pudup M. B., 1988, *Arguments within regional geography*, „Progress in Human Geography”, No. 12.
- Raffestin C., 1982, *Remarques sur les notions d'espace, de territoire et de territorialité*, „Espaces et Sociétés”, No. 41.
- Rembowska K., 2002, *Kultura w tradycji i we współczesnych nurtach badań geograficznych*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Rembowska K., 2008, *Miasto postmodernistyczne, Perspektywy badań geograficznych*, „Acta Universitatis Lodzianis, Folia Geographica Socio-Oeconomica”, 9, Łódź.
- Sagan I., 2003, *Geografia regionalna a przemiany metodologii badań społeczno-ekonomicznych*, [w:] Sagan I., Czepczyński M. (red.), *Wymiar i współczesne interpretacje regionu*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Gdańsk–Poznań.
- Sayer A., 1989, *The 'new' regional geography and problems of narrative*, „Environment and Planning D: Society and Place”, No. 7.
- Suliborski A., 2006, *Geografia regionalna i jej znaczenie dla istoty geografii*, [w:] *Geografia regionalna jako przedmiot badań i nauczania*, III Forum Geografów Polskich, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Suliborski A., 2008, *O znaczeniu syntezy naukowej w geografii*, [w:] Liszewski S., Łoboda J., Maik W. (red.), *Stan i perspektywy rozwoju geografii w Polsce*, Bydgoszcz.
- Thrift N., 1983, *On the determination of social action in space and time*, „Environment and Planning D: Society and Place”, No. 1.
- Thrift N., 1990, *For a new regional geography I*, „Progress in Human Geography”, No. 14.

- Thrift N., 1991, *For a new regional geography 2*, „Progress in Human Geography”, No. 15.
- Thrift N., 1993, *For a new regional geography 3*, „Progress in Human Geography”, No. 17.
- Thrift N., 1996, *Spatial formations*, Sage Publications, London.
- Tuan Y.-F., 1979, *Space and place*, [w:] Gale S., Olsson G. (red.), *Philosophy in geography*, D. Reidel, Dordrecht.
- Urry J., 1981, *Localities, regions and social class*, „International Journal of Urban and Regional Research”, No. 5.
- Urry J., 1985, *Social relations, space, time*, [w:] *Social relations and spatial structure*, St. Martin's Press, New York.
- Wilczyński W., 1996, *Idea przyrody w historii myśli geograficznej*, Wydawnictwo Jedność, Kielce.
- Wilczyński W., 2003, *Autonomia i jedność geografii. Studium metodologiczne*, ŁTN, Łódź.
- Wilczyński W., 2006, *Koncepcje człowieka w geografii francuskiej okresu klasycznego w świetle nauki współczesnej*, [w:] Maik W., Rembowska K., Suliborski A. (red.), *Człowiek w badaniach geograficznych. Podstawowe idee i koncepcje w geografii*, t. 2., WSG, Bydgoszcz.
- Wilczyński W., 2007, *Uwagi na temat przemian współczesnego świata w świetle koncepcji geograficznego biegu dziejów i jedności geografii*, [w:] Maik W., Rembowska K., Suliborski A. (red.), *Geografia a przemiany współczesnego świata. Podstawowe idee i koncepcje w geografii*, t. 3, WSG, Bydgoszcz.
- Zelinsky W., 1973, *The cultural geography of the United States*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs.

Marcin Wójcik

The concepts of “new” regional geography

Summary

The article presents selected research concepts in the contemporary approaches of “new” regional geography. The main objective is outlining the social and cultural research concepts as some alternative in consideration of dominating analysis of spatial structure in scientific regional geography. In the first part of this study was defined the causes of the weak developing social approaches in the Polish regional geography. In the next parts of this article the author presents three concepts in regional geography (“economic”, “social”, “cultural”). In each case were identified sources of inspirations, research problems which concentrate attention of the researches in Anglo-Saxon circle.

Key words: regional geography, research concepts, region.